

Emmaste Põhikooli ajaloo ainekava III kooliastmes (7.-9. klass)

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos

III kooliastmes käsitletakse valitud näiteid keskajast, uusajast ja olulisemaid suundumusi lähiajalooos.

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode; 7., 8., 9. klass
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 7., 8., 9. klass
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 7., 8., 9. klass
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 7., 8., 9. klass
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 7., 8. klass 9. klass
- 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis; 9. klass
- 7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 7., 8., 9. klass
- 8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu; 8., 9. klass
- 9) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajalooos; 9. klass

- 10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; 8., 9. klass
- 11) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas; 7., 8., 9. klass
- 12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi; 9. klass
- 13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist; 9. klass
- 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 7., 8., 9. klass
- 15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; 9. klass
- 16) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel; 9. klass
- 17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; 8., 9. klass
- 18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 7., 8., 9. klass
- 19) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 7., 8., 9. klass
- 20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 7., 8., 9. klass
- 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 7., 8., 9. klass
- 22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval; 8. klass (19. sajandi poliitiliste liikumiste teke) 9. klass
- 23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval; 9. klass
- 24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda; 9. klass
- 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; 7., 8., 9. klass
- 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; 7., 8., 9. klass
- 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 7., 8., 9. klass
- 28) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 7., 8., 9. klass
- 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 7., 8., 9. klass
- 30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 7., 8., 9. klass

31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 7., 8., 9. klass

32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega. 9. klass

Õppesisu jaotus klassiti ja tundide arv

7. klass KESKAEG 70 tundi

8. klass UUSAEG 70 tundi

9. klass LÄHIAJALUGU 70 tundi

Kasutatav õppekirjandus:

Keskaeg. Ajalooõpik 7. klassile. I ja II osa. Inna Põltsam-Jürjo, Juhan Kreem jne. Avita 2012

Keskaeg. Ajaloo töövihik 7. klassile. I ja II osa. Avita

Ajaloo atlas põhikoolile. Regio 2000

Uusaeg. Ajalooõpik 8. klassile. I ja II osa. Marten Seppel, Ago Pajur. Avita 2012, 2013

Uusaeg. Ajaloo töövihik 8. klassile. I ja II osa. Madis Somelar. Avita

Ajaloo atlas põhikoolile. Regio 2000

Lähiajalugu. Ajalooõpik 9. klassile. I ja II osa. Einar Värä, Ago Pajur, Tõnu Tannberg. Avita 2015, 2016

Ajaloo atlas põhikoolile. Regio 2000

7. KLASS

KESKAEG

Keskaeg ja varauusaeg

Maailm keskajal 476–1492

Keskaja mõiste, üldiseloostus ja perioodiseerimine

Teema kaudu kujundatakse õpilasel oskust orienteeruda ajas, analüüsida ja mõista seoseid ning mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist. Keskaja algust seostatakse enamasti antiikkultuuri hävinguga: Kreeka ja Rooma kirjanike ning filosoofide teosed unustati, lagunesid kuulsad Rooma teed, paljud Rooma-aegsed linnad kaotasid tähtsuse. Keskaja perioodi pikkuseks on u 1000 aastat, mis jagatakse selle paremaks mõistmiseks vara-, kõrg- ja hiliskeskajaks. Keskaja alguseks peetakse kokkuleppeliselt aastat 476, kui kukutati (saadeti riigist välja) viimane Lääne-Rooma keiser Romulus Augustulus. Kõrgkeskaeg oli rüütlialkultuuri ning paavstivõimu hiilgeajaks, hoogustus kaubandus ning hakkasid taastekkima linnad, sinna mahuvad mitu sajandit kestnud ristsõjad. Hiliskeskaega jäävad silmapaistvad saavutused kultuuri vallas, nii trükkikunsti leiutamine kui ka maadeavastuste algus.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
ÕPILANE iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooajalooperioode toob allikate põhjal esile ajalooasundmuste põhjuse-tagajärje seoseid nimetab sündmuse ja aastaarvu, millega tähistatakse kokkuleppeliselt keskaja algust Euroopas ja Eestis nimetab keskaja kolm perioodi (vara- kõrg- ja hiliskeskaeg) ning toob näiteid iseloomulike joonte kohta igast perioodist	Keskaja mõiste Keskaja perioodiseerimine: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg.	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus (ajaloo) kaardiga töötamise oskuse arendamine: kaardilt riikide leidmine, muutuste nägemine ja sõnastamine. kultuuriline identiteet väärtustab keskaegseid ajaloomuistiseid oma kodukohas LÄBIVAD TEEMAD: keskkond ja jätkusuutlik areng – külmaperiood, kuidas keskkond muutus, suure rahvasterändamise tulemused Lääne-Euroopa jaoks. AINELANE LÕIMING: matemaatika - sündmuste paigutamine araabia numbritage ajajoonele. Kunst: kuidas kujutati inimesi, eluolu keskajal	Ajalooajalooperioodide mõtestamise järel kirjutab õpilane lühikokkuvõtte teemal "Sel aastal õpin ma ajalootunnis...." Oma definitsiooni koostamine keskaja kohta, näide lk 9, Keelekümbluse kogumik. 7. klass. https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-Keelekumblus-1-66-toolehte Teemantluuletuse koostamine ühe konkreetse perioodi kohta (vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg) Keskajale iseloomulike tunnuste tundmine - tööleht: kirjuta iga keskaja perioodi taha, kas see kuulub vara- kõrg- või hiliskeskaega. Võib teha interaktiivses keskkonnas (LearningApps, Moodle) Nimetab esitlust jälgides, kas pilt võiks iseloomustada sündmust vara-, kõrg- või hiliskeskajast Töö ajalookaardiga: leiab ja nimetab erinevusi 5. ja 13. sajandi kaardil, nimetab riigid,

mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval oma kodukohas (nt linnus) võrdleb Euroopat 5. ja 13. sajandil kaardi alusel			mis 13. sajandist on püsinud tänapäevani, leiab 5 tänapäeva riik, mida 13. sajandil veel polnud.
--	--	--	--

Seisused, läänikord ja eluolu

Oluline on tajuda tänapäeva ja keskaja ühiskonna erinevusi, aga ka seda, mida väärtustame tänapäevani (nt mõtteid rüütlikodeksist), institutsioonide erinevusi ja sarnasusi. Selle kaudu õpitakse võrdlema ja nägema seoseid, nt kiriku roll keskaja ühiskonnas ja kes täidab neid ülesandeid täna. Traditsioonilise käsitlemise järgi on keskaegses ühiskonnas igal inimrühmal (seisusel) oma nimetus, ülesanne ja kindlad piirid, tegelikus elus kippusid piirid olema siiski üsna hägused. Oluline on mõista, et keskaegne inimene elas teistsuguses ruumijaotuses kui tänapäeva inimene. Tal polnud privaatsust. Õpilane püüab mõista keskaegse inimese maailmapilti ja selgitada, miks keskaegne inimene oli läbinisti usklik. Kui tänapäeval tajutakse nii mõningi kord karistamatuse tunnet, siis keskajal pole karistamatust, sest jumal näeb ja mäletab - see distsiplineeris. Keskaega iseloomustab lääni- ehk feodaalkord. Lään ehk feood oli maavaldus, mida valitsesid suurfeodaalid, kes läänistasid maad koos seal elavate talupoegadega edasi väikefeodaalidele. Läänisuhted rajanesid kahe inimese vahelistel vasallisidemetel ning kujunesid välja Frangi riigis Merovingide ja Karolingide ajal, levides hiljem üle Euroopa. Teema õppimise abil kujundatakse õpilasel oskust analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist. Õppija mõtlemisprotsesside arenemisel on oluline laiendada ajaloolist sõnavara. Ajalooliste mõistete tundmine ning kontekstis kasutamine on eelduseks analüüsioskuse kujundamisele, kus vastav sõnavara on mõtlemise aluseks. Õpilane vajab nähtuste kirjeldamiseks ja iseloomustamiseks termineid, mille tähendust peab ta tundma õiges kontekstis. Mõistetega tegelemiseks võiks kasutada mitmekesisest metoodikat.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
ÕPILANE: iseloostab seisuslikku ühiskonda: nimetab seisused ja ülesanded, selgitab jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis; iseloostab läänikorda kasutab kontekstis mõistet senjoor ja vasall ja truudus, feodaal	läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feood, läänimees ehk feodaal, senjoor, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - õpilane kasutab erinevaid õpistrateegiaid - skeemi koostamine nt linnus, feodaalse hierarhia või rüütlike elu kohta, LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - mõistab ja iseloostab Jumala keskset rolli keskaja inimese maailmapildis AINEALANE LÕIMING -	Laiendatud mõttekaart rüütlike elu kohta (illustreeritud). Võib teha ka digitaalselt https://simplemi.nd.eu/ Rühmatöö käigus koostatud küsimustele vastamine, rühmatöö hindamine. Hinnatakse eelkõige õpilase osalemist erinevates tööprotsessides:

kirjeldab feodaalset hierarhiat, selgitab seoseid. iseloostab läänimeeste elulaadi; kirjeldab keskaegset linnust, iseloostab rüütli ja aadlidaami, kirjeldab nende elu. Nt kirjeldab keskaegse rüütlikeisuse ideaale, võrdleb neid tänapäeva meesideaaliga, iseloostab keskaegse aadlidaami ilu- ning käitumiseideaali; võrdleb seda tänapäeva naise ideaalidega, loetleb aadlinaise kohustusi ja ülesandeid abikaasa ja lossiemandana; selgitab aadlike abielu peamist eesmärki. analüüsib linnuselu vooruseid ja puuduseid keskaja inimese seisukohast		eesti keel - tekstist olulise leidmine ja selle arusaadavalt kaaslasele selgitamine kunst - illustreeritud mõttekaart rüütlike, aadlidaami või linnuste kohta.	iseseisev töö tekstiga ja ekspertgrupis koostöötamine, kodurühmades oma teema teistele õpetamine, küsimustele vastamine, õpilane võib kasutada vastamisel oma konspektivihikut, kuhu ta on teinud märkmeid. KONTROLLTÖÖ
RISTIUSU KIRIK JA KULTUUR			
ÕPILANE: iseloostab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode; iseloostab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus; kirjeldab kiriku struktuuri, teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; selgitab mõne näite põhjal, mil moel võivad ehitised, kunstiteosed ja muud esemed anda teavet keskaegse inimese maailmapildi kohta. teeb kirjalike tekstide või kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi, hinnates autori taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis.	ristiusk katoliku kirik kiriku struktuur kogudus usklikud vaimulikud ilmikud pühak paavst peapiiskop piiskop preester klooster munk kerjasmunk nunn abt abtiss tsölibaat askees palve palverännak palverändur	Lõiming kunstiõpetusega: tutvumine miniatuurmaalide ja keskaja kujutava kunstiga. Teksti illustreerimine. Arutlege, milliste tunnuste põhjal võib ära tunda keskaja miniatuurid (kujutava kunsti). Keskaja kunst oli jutustav ja illustreeriv kunst (koomiksi sarnane). Mis olid olulisemad teemad keskaja kunstis. Miks keskaja kunstnikud on sageli anonüümsed. Mis on kujutava kunsti tähtsus ja tähendus kiraoskamatu elanikonna jaoks jne. Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumise laadi kujundajana ning kultuuride	Ülesanne: koostage kasutades etteantud mõisteid käsikirjaline lugu: nt Kirik on jumala koda või pange kirja õpetussõnad: nt Kuidas inimene peab jumalat teenima ja illustreerige see miniatuuri stiilis. KONTROLLTÖÖ

nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; tunneb ära ja nimetab romaani ja gooti stiili arhitektuuris (ümärkaar/ teravkaar, hoone üldilme, akende suurus ja hulk,detaillid); iseloostab kunstiteoste toel keskaja kujutatavat kunsti (temaatika, kujutamiseviis, kunstniku staatus, eesmärgid). märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; selgitab ristiusustamise mõju kultuurile ja keskkonnale kirikuehituse näite kaudu; teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; toob näiteid keskaja inimeste teadmistest ja uskumustest haiguste kohta toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist: Toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast; iseloostab keskaja kultuuripärandit näidete põhjal	reliikvia liturgia koraal psalm sakrament ristimine armulaud laulatus ordinatsioon patt paradiis põrgu puhastustuli piht romaani stiil gooti stiil altar ümärkaar teravkaar manuskript miniatuur	muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis. Usundiõpetus - Quizziz kristluse kohta: https://quizizz.com/admin/quiz/5fac3bcac016dd001bf3a72a/krisluse-kokkuvote?fromSearch=true&source= Ühiskonnaõpetus, usundiõpetus Üheks oluliseks looks kristlikust moraalist on peetud lugu halastaja samaarlasest. Kristluses on väga tähtsal kohal empaatia, kaastunne ja aitamine. Oluline on ennast asetada teise inimese olukorda, et teda paremini mõista. Selle mõistmiseks võib teha rühmatöö, kus õpilased valivad ühe pere Dollar Street keskkonnast kus on näha, kuidas elavad erineva sissetulekuga inimesed (inglise keelne, aga paljude fotodega). Õpilased mõtlevad, mis tunne oleks elada ühe väga vaese inimese asemel. Teistele tutvustatakse tema kodu, pere, mäluasju, sööki jne.	
--	---	---	--

Euroopa riigid varakeskajal

Varakeskaja tähelepanuväärsemaks valitsejaks oli Karl Suur, kes ühendas Prantsusmaa, Saksamaa ja Põhja-Itaalia, olles omamoodi Euroopa ühenduse loojaks. Karolingide renessans tagas antiikkultuuri pärandi säilimise ja edasikandumise. Õpilane õpib erinevate allikate põhjal looma seoseid ning tegema järeldusi, kujundatakse arutlusoskust, mis areneb kõigi ajalooalaste oskuste baasil. Ajaloos on palju silmapaistvaid isikuid, kes on mõjutanud ajaloo kulgu. Õpilane mõistab, et Frangi kuningas Karl Suure tähendus ei seisne üksnes osava diplomaadina Euroopa alade ühendamises, vaid pigem kultuuripärandi

kaitsja ja edasikandjana. Karl Suur pani aluse Euroopa identiteedile, Euroopa identiteet põhineb antiikkultuuril.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi *selgitab suure rahvaste rändamise põhjuseid ja mõju Euroopale; *nimetab Lääne-Rooma riigi aladel tekkinud germaanlaste riike; *iseloomustab germaanlaste ja roomlaste suhteid; *nimetab romaani ja germaani keelkonda kuuluvaid keeli analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemise põhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa); teab, kus tekkis Frangi riik – kannab kontuurkaardile selgitab milles seisnes ristiusu vastuvõtmise tähtsus Frangi riigi jaoks selgitab, kes on Merovingid, kes on Karolingid	Suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - õpilane kasutab erinevaid õpistrateegiaid - kaardi abil info leidmine ja sõnastamine, mõttekaardi koostamine Karl Suure kohta ettevõtlikkuspädevus - arutletakse selle, missugused omadused peavad olema inimesel, kes on kindlustanud endale koha ajaloos. LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - tänapäeva Euroopa juured peituvad keskajas teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga AINEALANE LÕIMING: geograafia - keskaegse ja tänapäevase Euroopa riikide kaardi võrdlemine muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.	Kontuurkaardile germaanlaste riigid; Frangi riik võimsuse tipul ja selle jagunemine Verduni lepingu järel. Teemantluuletus või mõttekaart Karl Suure kohta. KONTROLLTÖÖ
LINNAD JA LINNAELU			
18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest kirjeldab elu keskaegses linnas kasutades ajalooalaseid mõisteid õiges kontekstis võrdleb elu keskaja ja tänapäeva linnas	linnaõigus, raad, raekoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit	ÜLDPÄDEVUSED: digipädevus - internetist vajaliku info otsimine. ettevõtlikkuspädevus - missugused omadused pidid olema kaupmehel, kuidas saadi meistriks, milliseid ameteid tuli kauem õppida, miks?	RAFT kirjutamine õpetaja poolt ette antud hindamismudeli põhjal. Definitsioonikaardi koostamine erinevate mõistete kohta

21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist toob näiteid, mis Eesti linnades on säilinud keskajast 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju selgitab hansakaubanduse mõju Eesti linnade arengule		sotsiaalne ja kodanikupädevus - grupis töötamine, kodanikuõigused ja -kohustused keskaegses linnas LÄBIVAD TEEMAD: elukestev õpe ja karjääri kujundamine - keskaegsed ametid, ametialane väljaõpe (meistriks saamine). teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga AINEALANE LÕIMING: loodusõpetus - Eesti keskaegsete linnade ja hansalinnade märkimine kaardile. eesti keel ja kirjandus - lühijutu koostamine. käsitöö ja kodundus - keskajale omase toidu valmistamine. muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.	individuaalselt või paaris (nt tsunft, raad) Lünktekst, tõene väär lause https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/13772-Eesti-keskaegsete-linnade-valitsemine-Raad KONTROLLTÖÖ
EUROOPA RIIGID KÕRGESKAJAL			
analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; *võrdleb riigi kujunemist Prantsusmaal ja Inglismaal. 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; Toob näiteid relvastuse arengust keskajal, nt Saja-aastase sõja käigus võeti kasutusele tulirelvad	William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d Arc	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - hangib infot ja tõlgendab allikakriitiliselt visuaalset ajalooallikat. Koostab õpitu põhjal mõttekaardi või definitsioonikaardi (süsteematiseerib ja kinnistab õpitud). LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - Inglismaa ja Prantsusmaa kultuuride muutumine ajaloo vältel, väärtustab kultuurilist mitmekesisust teabekeskond - õpilane teadvustab, et ajaloolised pildid on	Õpilane koostab Bayeux vaiba põhjal mõttekaardi või definitsioonikaardi ja selgitab ajaloosündmust ning teeb järeldusi oma koostatud skeemi põhjal. Õpilane nimetab Saja-aastase sõja põhjuseid ning tagajärgi, selgitab, kes oli Jeanne d'Arc ja

		ajalooallikad, mille abil saame hankida infot, seda analüüsida ja hinnata ning võrrelda kirjalikes allikates oleva infoga AINEALANE LÕIMING: kunst - kuidas kujutati inimesi, lahingustseene keskajal, kunstitöö ajalooallikana. muusika: ajaloosündmuse esitamine lauluna inglise keel: Inglismaa ajalugu puudutava informatsiooni hankimine ja tõlkimine ja esitamine võõrkeeles	millega on ta ajalukku läinud KONTROLLTÖÖ
Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik			
21) teeb allikate põhjal järeltusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; *Selgitab mõne näite põhjal keskaegse Euroopa suhteid naabritega; *teeb kirjalike või esemeliste allikate ja kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeltusi 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; *toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, oskusi, *teeb lihtsamaid järeltusi rahvaste ja kultuuride vastastikuse mõju kohta	Bütsants Õigeusk patriarh ikoon ristkuppelkirik mosaiik kirikulõhe beduiinid Meka Kaaba islam moslem Allah prohvet kaliif kalifaat džihaad mošee minarett koraan imaam viikingid varjaagid normannid saaga ruunikivi valhalla bojaar veetše družiina	Õpioskuste arendamine: info otsimise, süstematiseerimise, organiseerimise ja esitamise oskus. Võrdlemise oskus. Väljendus ja esinemisoskus. Seoste loomise oskus. Järelduste sõnastamise oskus. Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine keskendub õpilase võimete, huvide, vajaduste ja hoiakute teadvustamisele, kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Õpilasi juhatakse mõtlema oma võimalikele tulevastele tegevusvaldkondadele ning arutlema, millised eeldused ja võimalused on neil olemas, et oma soove ellu viia Usundiõpetus. Arutlus: vaata videot Malala Yousafzaist ja tema selgitusest selle kohta, kuidas islamit valesti tõlgendatakse ja kasutatakse. Mille järgi sa saad aru, et Malala on moslem? Kas videos on midagi, mis ei ole sinu arvates moslemitele tüüpiline? Kuidas tõlgendatakse islami usku valesti?	Bütsantsi ja araablaste kultuuri teemakaardid ”Salme viikingite” filmi vaatamine ja arutelu KONTROLLTÖÖ

		Kelle huvides see on? Igapäevaelus võib religioon avalduda ka suhetes teiste inimestega. Näiteks peavad kõik religioonid oluliseks andestamist. Tegevusülesanne: uurige rühmades erinevate religioonide rituaale, mis on seotud inimese elukaarega. Otsige ühe religiooni kohta võimalikult erinevaid näiteid Youtubest, tehke oma uurimusest esitlus ja tutvustage klassile.	
RISTISÕJAD			
3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; toob allikate põhjal esile ristsõdade põhjuse-tagajärje seoseid; 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; selgitab, miks algasid ristsõjad Läänemere ääres ning kuidas need mõjutasid Eesti ajalugu 20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; kirjeldab muistse vabadusvõitluse käiku ning paigutab selle sündmuse laiemasse ajaloolisse konteksti (ristisõjad Euroopas ja Liivimaal, keskaja algus Eestis); nimetab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi selgitab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas	Urbanus II, Saladin, püha maa, ristsõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus - ajalookaardi ja allikate abil teadmiste hankimine ja sõnastamine, LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - eestlaste muinasusk ja ristiuse vastuvõtmine, elame kristlikus kultuuriruumis, austame loodust. AINEALANE LÕIMING: geograafia - Euroopa kaardi kasutamine, Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul. eesti keel ja kirjandus - katkendi lugemine Läti Henriku "Liivimaa kroonikast". usundiõpetus - Arutelu: miks sageli arvatakse, et religioon põhjustab sõdu ja konflikte? Milliste oma tõekspidamiste pärast oled sina valmis võitlema? Religioossete inimeste ja gruppide jaoks on religioon oluline osa nende identiteedist. Sageli määratletakse neid inimesi ja grupe just eelkõige nende religiooni järgi (moslemid, juudid jne), mistõttu seostatakse nende gruppide siseseid või vahelisi konflikte samuti religiooniga. Tegelikult põhjusteks on tavaliselt hoopis poliitilised, majanduslikud või ajaloolised asjaolud. Mis põhjused ajendasid ristsõdu?	Kaarditöö: õpilane koostab ajalookaardi põhjal ristsõdade kohta küsimusi nii, et paariline saab vastata kaardi põhjal. Allikaanalüüs Ajajoonele sündmuste kandmine ja nende kirjeldamine KONTROLLTÖÖ

HARIDUS, ÜLIKOOLID JA TEADUS			
17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; *selgitab näidete toel, kellel ja kuidas oli keskajal võimalik haridust saada *Nimetab keskaja seitse vaba kunsti *Toob näiteid keskaja teaduste: skolaстика, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja -tulemustest *nimetab Euroopa esimesi ülikoole ja kirjeldab ülikoolides toimunud õppetööd	kloostrikool linnakool toomkool ülikool teaduskond 7 vaba kunsti rektor dekaan dispuut skolaстика alkeemia astroloogia	Õpioskused Uurige erinevate allikate põhjal, mida tähendab dispuut. Kasutage teemaga haakuvat dispuudi meetodit leppides kokku reeglid või formaadi vastavalt grupi suurusele ja tasemele. https://mitteformaalne.ee/methods/dispuut/ Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“ taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.	Kasutab teemakohaseid mõisteid, toob näiteid hariduse omandamise võimalustest keskajal erinevate sisuste näitel, võrdleb keskaja kasvatust ja haridust tänapäevaga, toob näiteid sellest, et haridus on erinevatel ajaloo perioodidel andnud võimaluse edendada karjääri, ühiskondlikku staatust enda ja teiste inimeste heaolu jms. KONTROLLTÖÖ
EESTI KESKAJAL			
3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; *märgib kaardile Liivi sõja järgse haldusjaotuse 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; *selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale muistse vabadusvõitluse lõppu	keskaja periodiseering Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus - ajalookaardi ja allikate abil teadmiste hankimine ja sõnastamine, LÄBIVAD TEEMAD: kultuuriline identiteet - õpilane toob esile iseloomulikke jooni elust keskajal Eestimaal AINEALANE LÕIMING: geograafia - Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul.	Töö kaardiga - keskaegse Liivimaa valitsemine, täita saab kontuurkaarti või kirjeldada kaardi põhjal keskaegse Liivimaa haldusjaotust ning valitsemist. Faktipüramiid keskaegse Liivimaa kohta (võib teha nt paaristööna) KONTROLLTÖÖ

MAAILM VARAUUSAJAL 1492-1600

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
Maadeavastused			

8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu; *Selgitab Christoph Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks; *toob näiteid hispaanlastest ja portugallastest kolonisaatorite eesmärkidest ja tegevusest Ameerikas. 13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist; *Märgib kaardile maadeavastajate retked. Kirjeldab retkesid oma sõnadega kasutades geograafia termineid. *Selgitab eurooplaste kolonialismi põhjuseid ja tagajärgi Uues Maailmas; *toob näiteid hispaanlaste ja portugallaste tegevusest Uue Maailma avastus- ja vallutusretkedel; *annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile Uues Maailmas kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.	Marco Polo reisikirjad kompass astrolaab karavell karak indiaanlased asteegid inkad konkistadoorid kolonialism koloniaalimpeerium	Lõiming. Geograafia: vahemaade mõõtmine, orienteerumine asukoha määramine, geograafiline kaart, maadeavastajate teekondade kirjeldamine kasutades geograafia terminoloogiat (ilmakaarte nimetused, mandrid, saared, neemed, ookeanid, mered, väinad jms) Füüsika. Mõõtevahendid ja ühikud. Eesti keel ja kirjandus Kolumbus Krisostomus Kolumbuse-aegsete eesti poisslaste meelisinimedest ja nende päritolust https://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2011_2/OK_2011-2_03.pdf	Märgib kaardile Christoph Kolumbuse merereisi Ameerikasse ja teiste maadeavastajate retked. Tuvastab teksti põhjal, millist avastusretke on kirjeldatud ja/või kirjeldab avastusretki oma sõnadega. Selgitab avastusretkede põhjusid ja tagajärgi kasutades teemakohaseid mõisteid. Diferentseerimiseks sobib eeltäidetud kaart, atlase abil kaardi täitmine, etteantud märksõnad ja/või lünkteksti täitmine. Oluline on, et õpilane annab oma sõnadega hinnangu maadeavastustega alanud koloniseerimisele ühest või mitmest perspektiivist. KONTROLLTÖÖ
REFORMATSIOON JA VASTUREFORMATSIOON			
10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; *Toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust; *nimetab vastureformatsiooni põhjuseid ja tagajärgi. 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; *uurib ja tutvustab mõne keskajal elanud inimese võimalusi ja valikuid Marthin Lutheri ja tema mõttekaaslaste näitel	katoliiklus reformatsioon usupuhastus indulgents tees ketser Augsburgi usutunnistus luterlus protestantlus kalvinism anglikaanlus pildirüüste Trento kirikukogu jesuiidid	Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ Tähtsal kohal on üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalused kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel. Läbiv teema „Teabekeskond ja meediakasutus“ õpilane õpib märkama, mõistma ja analüüsima meedia rolli ühiskonnas ajaloo sündmuste näitel (märkab kommunikatsiooni tähtsust ja kommunikatsioonivahendite muutumist ajas). Senisest olulisemaks muutub teabe usaldusväärsuse kriitiline hindamine, kuna õpilane kasutab	RAFT kirjutamine Martin Lutheri kiri või jutlus koguduse liikmetele; jesuiidi orduvenna kiri või jutlus linnarahvale; ajaloolase arvamuskirjeldus reformatsiooni mõjust haridusele ja kultuurile vms Soovitav on õpilastele ette anda kriteeriumid. Nt kiri, jutlus või artikkel peab sisaldama 5 seisukohta, mis on põhjendatud, Õpilastele võib anda

	vastureformatsioon inkvisitsioon	leitud teavet järjest rohkem isiklike otsuste tegemiseks (nt õppimisvõimalusi valides).	valiku mõisteid, mida tuleb kontekstis kasutada. . Õpilased võivad valikuliselt oma tööd klassis ette kanda. KONTROLLTÖÖ
RENESSANSS JA HUMANISM			
17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; * võrdleb skolastikat ja humanismi; *toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele. 31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; *selgitab, kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse.	humanism renessanss traktaat	Õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi. Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“ taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.	Võrdleb skolastikat ja humanismi vähemalt kolme näite kaudu. Toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele. Selgitab (maadeavastajate ja/või kunsti näitel) kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse. KONTROLLTÖÖ

8. KLASS

UUSAEG

Maailm 1600–1815

Uusaja mõiste, üldisloomustus, periodiseering. Ühiskond varauusajal.

Varauusaeg on periood ajaloos, kus eurooplased allutasid järk-järgult suurema osa maailmast oma poliitilise ülemvõimu alla, millele lisandus koos ristiusu levitamisega euroopaliku kultuuri pealesurumine. Mitte ühelgi teisel ajastul ei ole Euroopa mõju kogu maailma ajaloole olnud nii märkimisväärne kui varauusajal. Õpilane õpib märkama ja sõnastama seoseid ning ajaloos toimunud sündmuste mõju inimkonna erinevatele eluvaldkondadele.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode *määratleb ajaliselt (märgib ajajoonele) varauusaja ja uusaja piirid; *selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärgi ja kokkuleppelisust; *iseloomustab seisuslikku ühiskonda ja Euroopa usuelu varauusajal *toob näiteid muutustest, mis toimusid Euroopas ja maailmas varauusajal ja uusajal.	varauusaeg uusaeg periodiseerimine ajaloo pöördepunkt	Läbiv teema „ Keskkond ja jätkusuutlik areng ” Õpilast suunatakse aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimeste erinevate tunnuste vastastikusest seotusest ning inimtegevusega kaasnevatest mõjudest; Kunst, informaatika - olenevalt valikust, kas ajajoon koostatakse paberil või veebikeskkonnas võib ajajoont illustreerimise või piltide ja näitliku info lisamisega täiendada.	Teksti loomine. Lühikokkuvõtte koostamine uusaja kohta küsimuste toel. Õpilasel on võimalus kasutada kokkuvõtte koostamisel oma või rühma koostatud ajajoont ning seisuste skeemi. Hinnatakse õpilase suutlikkust välja tuua muutusi ja näiteid erinevatest eluvaldkondadest. Valitsemiskorralduse muutused varauusajal, ID 3976: https://eis.ekk.edu.ee/eis/testid/3976 (nõuab sisselogimist). Ajaloos lähtetaseme test 8. klassile, ID 9610: https://eis.ekk.edu.ee/eis/testid/9610 (nõuab sisselogimist).
Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal			
3) toob allikate abil esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid: võrdleb allikate toel Prantsusmaa ususõdade, Inglismaa kodusõja ja kolmekümneaastase sõja põhjuseid ja tagajärge	ususõda kodusõda protestandid katoliiklased hugenotid luterlased kalvinistid anglikaanid	Eesti keel: soovitav on sõnaveebist uurida sõnade ususõda, kodusõda, veresaun tähendusi ja lasta õpilastel neid mõisteid oma sõnadega seletada. Võõrkeeled: tõenäoliselt tuleb allikaanalüüsi	Allikaanalüüs: Koostab lihtsama analüüsi ühe kunstiteose kohta, sõnastab järelduse ning annab üldistava hinnangu ususõdade perioodile ajastu konteksti arvestades ning tänapäeva

20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; *Hindab allika usaldusväärsust eristades fakte ja arvamusest; *teadvustab allika autori taotlusi ja eesmärgi; *põhjustab allika valikut. 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; *Teeb allika põhjal järeldusi autori positsiooni, taotluste või veendumuste kohta;	Vestfaali rahu	koostamiseks infot otsida vöökeelsetelt veebisaitidelt. Usundiõpetus: Arutelu: miks sageli arvatakse, et religioon põhjustab sõdu ja konflikte? Milliste oma tõekspidamiste pärast oled sina valmis võitlema?	seisukohast. Kasutab teemakohaseid mõisteid. KONTROLLTÖÖ
ABSOLUTISM JA VALGUSTUS			
1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode *iseloomustab põhitunnuste kaudu absolutismiajastut 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; *analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid uusajal elanud ajalooliste isikute näitel 24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda: *annab hinnangu absolutismile ajastu kontekstis 17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest: *Seostab inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemist hariduse ja valgustusideede levikuga; *nimetab valgustusfilosoofe ning toob näiteid nende panusest inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemisse	monarh monarhia absolutism absoluutne monarh valgustatud absolutism valgustatud monarh	Lõiming eesti keelega - sõnaveebi kasutamine ja kirjaliku ning suulise väljendusoskuse samuti esinemisõskuse arendamine. Ülesandes võiks õpilane püüda luua või tabada ajalooliste isikute väljendusstiili. Kirja kirjutamine arendab loovust ja empaatiat. Kirja pandud teksti ette lugemine vähendab esinemisärevust, ent pakub esinemiskogemust.	Mõistekaardid Õpilane koostab laiendatud mõistekaarte näidetega valitsejatest, valgustusfilosoofidest ja nende vaadetest ja tegevusest. Kaardi mudel võib olla etteantud. Kaarte võib esitleda klassile ekraani vahendusel. Paaristöö: kirjavahetus kahe ajaloolise isiku (nt valitseja ja filosoofi vahel, kahe valitseja vahel vms). Õpilased valivad kaks ajaloolist isikut, kelle eluaastad võimaldavad neil kirjavahetuses olla ja kirjutavad kaks kirja. Esimene tõstatab mingi probleemi või küsimuse, küsib nõu vms. Teine vastab esimesele, andes soovitusi või hoopis kritiseerib esimese tegevust või seisukohti. Kirjades võiks puudutada valikuliselt usuküsimusi, lihtrahva elu parandamist, riigi valitsemise ja välispoliitika küsimusi jms, mis võis valitud isikule huvi pakkuda.

AMEERIKA ISESEISVUMINE			
8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil: *Inglise kolooniate rajamine, konfliktid Prantsuse ja Inglise kolooniate vahel, kolooniate konfliktid emamaaga, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, 1789. aasta põhiseadus ja selle jõustumine. 15) teab demokraatialle iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; Selgitab inimõiguste ja kodanikuvabaduste arengut mõne ajaloolise dokumendi näitel Ameerika iseseisvusdeklaratsioon ja põhiseadus	koloonia emamaa iseseisvus-deklaratsioon iseseisvussõda põhiseadus demokraatia	Seos üldpädevustega: suudab end olukorda ja suhtluspartnereid arvestades kõnes ja kirjas selgelt ja asjakohaselt väljendada, mõista ja tõlgendada erinevaid tekste, tunneb ja järgib õigekirjareegleid; on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust	Töö tekstiga ja sündmuste aegriivi koostamine. Paaristöö: Õpilastele antakse sedelid sündmustega Ameerika Ühendriikide kujunemisloost. Sedelid tuleb järjestada ja sündmuste sisu lahti kirjutada. Töö tulemusel võib valmida elektrooniline- või paberposter või -plakat teemal Ameerika ühendriikide loomine , mida klassikaaslastele tutvustatakse. . Ülesanne dokumendiga: Ameerika Ühendriikide iseseisvusdeklaratsioon https://vara.ee/koolikott.ee/h5p/embed/2801 KONTROLLTÖÖ

Prantsuse revolutsioon ja Napoleon

Teema käsitlemine pakub hulgaliselt võimalusi erinevate ajalooalaste oskuste kujundamiseks. Prantsuse revolutsioon on uusaja suursündmus, mis muutis Euroopas valitsenud seisuslikku ühiskonnakorraldust. Keskajast pärinenud seisustel olid erinevad õigused, samas jõukuse tase seisuse piires oli väga erinev. Suuremal osal rahvast ei olnud poliitiliste otsuste tegemisel mingit kaasärääkimisõigust, samas kui majanduslikult omati märkimisväärset võimu. Prantsuse revolutsioon tõi kaasa ühiskonnas inimeste majandusliku ja sotsiaalse võrdsustamise. Õpitakse nägema, et põhjused viivad tagajärgedeni, et muudatusi ühiskonnas on viidud läbi nii reformide kui ka revolutsiooni teel ja nende mõju ulatub tänapäevani.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi *selgitab Prantsuse revolutsiooni Asutava kogu ja Napoleoni reformide (koodeksite) näitel ühiskonna ümberkorraldamise vajadust ja erinevaid võimalusi.	seisused generaalstaadid reform revolutsioon Asutav kogu äärmuslus žirondiinid jakobiinid terror koodeks	Suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki	Kokkuvõttev kordamine: Riigikorra muutumine Prantsusmaal 1789-1804 https://vara.ee/koolikott.ee/node/1571 *Venni diagramm: Revolutsioon ja reformid Prantsusmaal 1789-1804

23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval Selgitab äärmuslike liikumiste ja ideoloogiate mõju ühiskonnale jakobiinide näitel		tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi Kultuuri- ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi; teadvustada oma väärtushinnanguid; Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“: üksikisiku või huvirühma osalemis- ja mõjutamisvõimalused kohaliku ja ühiskonna tasandi otsuste tegemisel	Arutlus küsimuste toel: Kas ühiskonna ümberkorraldamiseks tuleks teha revolutsioon või reformid? Väitlus: Mõnikord on revolutsioon ühiskonna ümberkorraldamiseks mõõdapäasmatu. KONTROLLTÖÖ
EESTI ROOTSI JA VENE RIIGI KOOSSEISUS			
5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu: *Võrdleb Rootsi ja Vene ajal (17. ja 18. sajandil toimunud muutusi Eesti 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; *Toob näiteid uusaja kultuuripärandist kodukohas ja Eestis (arukam õpilane toob esile näiteid nt kirikute või mõisahoonete käekäigust nõukogude ajal ja Eesti Vabariigis); *toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus; *tutvustab üht uusaja kultuuriobjekti kodukohas või Eestis, selgitades selle tähtsuse või funktsiooni muutumist ajas	Rootsi aeg Vene aeg reduktsioon restitutsioon	Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“ Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast: 1) omandama teadmisi Eesti kultuuri, sealhulgas eesti rahvuskultuuri ja teiste kultuuride kujunemise ja vastastikku rikastavate mõjutuste kohta; 2) mõistma ennast kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana;	KONTROLLTÖÖ Vene ja Rootsi aja võrdlus Kultuuriobjekti tutvustamine: valida ja tutvustada üht kodukoha/ Eesti kultuuriobjekti 17.-18. sajandist Ülesannet on lihtne kohandada mahtu diferentseerides või paaris ja grupidöödes tehes. Lihtne lahendus individuaalseks tööks on minireferaad 5 osalise mudeli järgi (nt vormistada A5 lehele) 1. Objekti valiku põhjendus ühe lausega. 2. Objekti tutvustus viie lausega 3. Joonis objektist 4. Joonise allkiri

			5. Viited allikatele
KUNST, KULTUUR JA TEADUS VARAUUSAJAL			
2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; *võrdleb põhitunnuste alusel (üldilme, detailid) barokkstiili, klassitsismi arhitektuuris; *tunneb ära ja iseloomustab allikate põhjal barokki, rokokoostiili, klassitsismi kujutavas kunstis, toob näiteid kunstnike ja nende teoste kohta; 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga: *analüüsib teaduse arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile varauusaja teadusrevolutsiooni saavutuste näitel	barokk rokoko klassitsism	Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon“ Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast: 1) omandama teadmisi tehnoloogiate toimimise ja arengusuundade kohta erinevates eluvaldkondades; 2) mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus; 3) aru saama tehnoloogiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste uuenduste vastastikustest mõjudest ning omavahelisest seotusest; 4) mõistma ja kriitiliselt hindama tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning kujundama kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamise seotud eetilistes küsimustes; 5) kasutama info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (edaspidi IKT) eluliste probleemide lahendamiseks ning oma õppimise ja töö tõhustamiseks; 6) arendama loovust, koostööoskusi ja algatusvõimet uuenduslike ideede rakendamisel erinevates projektides Usundiõpetus, loodusained Lugege tekst: Ekspert selgitas välja, mis on tarkus. Arutlemiseks: mis on need suured küsimused, mida me saame uurida teaduse abil? Kas ja millised on küsimused, millele teadus veel ei oska vastata? Kas sinu arvates saab loodusteadlane olla sügavaltusklik inimene? Mida arvad ütlusest, et teadus vastab küsimustele „kuidas?“ ja usk vastab küsimusele „miks?“? Oletame, et saaksid vastuse ühele küsimusele elu ja maailma kohta. Mida sa tahaksid teada	Mõistekaartide koostamine õppeteksti põhjal barokk: https://sites.google.com/tg.edu.ee/kunstiajalugu/11-barokk rokoko: https://sites.google.com/tg.edu.ee/kunstiajalugu/12-rokoko klassitsism: https://sites.google.com/tg.edu.ee/kunstiajalugu/13-klassitsism Teadusrevolutsiooni teemat saab kontrollida valikvastus tega testiga, aga selleks sobib ka viktoriin, mälumäng vastastikune küsimine jms.

		saada? Tegevusülesanne: teadlased on väga targad, aga ometigi ei osata täpselt selgitada, mida tähendab tarkus. Proovige oma rühmas hästi täpselt kirjeldada, mis on tarkus. Kas klassikaaslased nõustuvad teie definitsiooniga?	
MAAILM 1815-1918			
Viini kongress ja Euroopa uusajal			
7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; *analüüsib Euroopa riikide arengut uusajal mõne riigi näitel/ (Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa, Venemaa, Austria, Rootsi vms)	kongress lõppakt restauratsioon tagurlus tasakaal	Lõiming eesti keelega: mõistete seletamine ja illustreerimine Viini kongressi näidetega Lõiming geograafiaga: Euroopa kaardi loomine Lõiming eesti keele ja informaatikaga: Referaadi koostamine ja vormistamine. Referaadi osad: tittelleht, sissejuhatus, peatükid ja alapeatükid, kokkuvõtted, viitamine (vastavalt koolis kehtivale juhendile), kasutatud allikate loetelu. Referaati ei prindita vaid laaditakse üles koolis kasutatavasse veebikeskkonda (e-kool, stuudium vms) Läbiv teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ Läbiva teema käsitlemisega suunatakse õpilast: võtma vastutust jätkusuutliku arengu eest, kasutama loodussäästlikke ja jätkusuutlikku arengut toetavaid tegutsemisviise; hindama ning vajaduse korral muutma oma tarbimisvalikuid ja eluviisi.	Rühmatöö, ülesanne kaardiga. Rühmad koostavad kättejuhtuvatest esemetest (rõivad, koolikoti sisu jms) kaardi Euroopa pärast Viini kongressi. Kaardid pildistatakse. Vt ideed siit: http://ajaluguqr.blogspot.com/2016/10/euroopa-poliitiline-kaart-varauusajal-10.html Minireferaad mõnest Euroopa riigist
TÖÖSTUSREVOLUTSIOON JA INDUSTRIALISEERIMINE			
25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga *toob näiteid uusaja tehnilistest leiutistest ja selgitab nende ellurakendamise tulemusel toimunud muutusi inimeste igapäevaelus ja ühiskonnas	kütused: süsi ja koks aurumasin võimsusühikud: hobujõud ja watt tööstus vabrik automatiseerimine ne linnastumine	Lõiming: keemia - söe ja koksi erinevused, orgaanilised kütused jms füüsika - võimsus ja võimsusühikud, auru jõu demonstreerimine keeva vee poti abil geograafia - tööstusliku pöörde levik ja seos loodusvarada ja	ARUTLUS Kuidas tööstusrevolutsioon muutis maailma?

31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud: * toob näiteid kuidas industrialiseerimise tulemusena on suurenenud inimkonna ökoloogiline jalajälg; * analüüsib linnastumise põhjuseid ja tagajärgi 19. sajandi Euroopa ja Ameerika Ühendriikide linnade näitel;		looduslike tingimustega (vt Hiiu maa muuseumi töölehed) uurimisküsimuse sõnastamine - dilemmaküsimuste harjutuse abil saavad õpilased aru kuivõrd oluline on taustainfo valdamine hea küsimuse koostamiseks ja faktidel põhineva otsustuse tegemiseks Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt. Läbiv teema „Keskond ja jätkusuutlik areng“ Õpilast suunatakse arutlema keskkonnaprobleemide üle nii kodukoha, ühiskonna kui ka üleilmsel tasandil, kujundama isiklike keskkonnaalaseid seisukohti ning pakkuma lahendusi keskkonnaprobleemidele.	
POLIITILISED ÕPETUSED			
22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuselule tänapäeval: * iseloomustab ja võrdleb liberalismi, konservatismi, natsionalismi ja sotsialismi etteantud kriteeriumide alusel (nt ideaalid ja eesmärgid, ideoloogid, toetajaskond), kujundab oma arvamuse.	ideoloogia liberalism konservatism sotsialism rahvuslus natsionalism äärmuslus kommunism	Lõiming eesti keelega: mõistete selgitamine. Lõiming kunstiga: stendi kujundus. Lõiming ühiskonnaõpetusega: arutelu mõne tänapäeva Eesti või kohaliku elu probleemi üle. Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus“ toob selgemalt esile väärtushinnangute ja kõlbelist normide ühiskondliku ning ajaloolis-kultuurilise mõõtmise. Erinevate maailmavaadete tutvustamisega (ajaloos ning tänapäeval) toetatakse sallivuse ja lugupidava suhtumise ning maailmavaatelistes küsimustes orienteerumise oskuste	Poliitilisi õpetusi võrdlev tabel, näiteks: suhtumine võrdsusesse suhtumine eraomandisse suhtumine rikkuse ümberjagamis suhtumine demokraatiasse revolutsioon või reformid riigi roll majanduses Enesekontrolliks

		kujunemist. Eri allikatest teabe kogumisega, erinevates õppeainetes käsitletu ning kogemuste põhjal juhitakse õpilasi arutlema väärtuste ja kõlbelisuse teemade üle, võrdlema erinevaid seisukohti ja põhjendama oma seisukohti, pidades silmas eelarvamusteta, taktitundelist, avatud ja lugupidavat suhtumist erinevatesse arusaamadesse.	https://learningapps.org/10572431
--	--	---	---

Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid)

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda: *arutleb märksõnade või küsimuste toel rahvusluse, Euroopa rahvaste vabadusliikumise ja 1948. aasta revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle. Kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda.	rahvuslus rahvuslik vabadusliikumine rahvusriik kodanlus liberalism vabariik põhiseadus	Lõiming eesti keel: mõstete seletamine inglise keel ja geograafia: kaardi ja legendi lugemine ühiskonnaõpetus: võitlus õiguste eest, eesmärkide seadmine ja vahendite valimine, ühiskondlik vastasseis ja kompromissid Läbiv teema “Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus” teema käsitlemisega suunatakse õpilast: 1) väärtustama ühiselu demokraatlikku korraldamist, koostööd, kodanikualgatusi ja vabatahtlikkust põhinevat tegutsemist ning konfliktide rahumeelset ja vägivaltatut lahendamist; 2) olema algatusvõimeline ja ettevõtlik, kujundama isiklike seisukohti ning neid väljendama; 3) tundma õppima ja kaitsma enda ja teiste õigusi ning mõistma nendega kaasnevat vastutust ja kohustusi;	Arutluse kirjutamine: Kas Euroopa rahvaste liikumapanev jõud oli liberalism või rahvuslus? Abistavaid küsimusi: Milline oli Viini kongressi järgse Euroopa kaart ja poliitiline olukord? Mis probleemid põhjustasid erinevates riikides rahva enamuse rahulolematust? Millised olid Euroopa rahvaste peamised nõudmised riigivõimu ja ühiskonnakorralduse suhtes? Kuidas kulgesid revolutsioonilised väljaastumised eri riikides? Millised ühiskonnakihid olid revolutsioonilised ja miks? Milline oli võimukandjate reaktsioon rahva väljaastumistele? Miks ei vallandunud revolutsioone Inglismaal ja Venemaal? Millised olid 1848.-1849.aasta revolutsioonide peamised tulemused? Hindamiseks kasutada põhikooli arutluse hindamisjuhendit https://teaduskool.ut.ee/sites/default

			aalt/files/teaduskool/olym piaad/eesti/eao 2017 18 _arutluse hindamisiuhend id.pdf
KOLONIALISM JA IMPERIALISMI KUJUNEMINE			
13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist: *Toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest Aafrikas, Aasias, Ameerikas, Austraalias *annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast. 32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega: *analüüsib koloniaalvallutuste seost loodusressursside kasvava vajadusega; *analüüsib rahvaarvu muutuste ja inimeste heaolu seoseid loodusressursside kasutamisega 19. sajandi näitel; *analüüsib imperialismi kujunemise seost loodusressursside hõivamisega.	koloonia koloniseerimine kolonialism impeerium imperialism	Lõiming Võõrkeeled: materjal koloniaalajaloost Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“ taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis. Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.	Dilemmaküsimus: Kas kolonialism on õigustatud lääneliku tsivilisatsiooni, demokraatia ja inimõiguste leviku ja laiendamiseks? või Kas imperialismi kujunemine oli kolonialismi loomulik jätk? või Kas Hollandi kuninga vabandus riigi koloniaalmineviku pärast on õigustatud? Iga õpilane sõnastab järelduse kasutades argumenteerimist. Soovitav on järeldused kirjutada mõnes kooli kasutavas veebikeskkonnas.
VENEMAA JA EESTI 19.sajandil ja 20.sajandi algul			
6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis: *Seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega; *nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi;	reformid tagurlus dekabristid õigeusk isevalitsus slavofiil venestamine baltisakslane estofiil	Lõiming: Geograafia, esitluse käigus ajalookaardil toimuva jälgimine Eesti keel ja kirjandus, baltisaksa estofiilide ja ärkamisaja tegelaste panus Eesti kultuurilukku, eestlaste perekonnanime saamislugu	Õpilane nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi. Seostab Eesti ajaloo sündmusi Euroopa ja Venemaa ajalooga. Nimetab rahvusvahelise mõjuga baltisakslasi, 19. sajandi eesti soost

*nimetab Eesti omariikluse kujunemisele kaasa aidanud isikuid ja selgitab nende panust. 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; *seostab eestlaste perekonnanimede saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanimede saamislugudest; *toob näiteid estofiilide tegevusest ja panusest eesti kultuurilukku; *toob näiteid ärkamisaja tegelaste ja nende panuse kohta eesti kultuuriloos; 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; *toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus; *toob näiteid Kalevipoja tegelaskuju tähenduse muutumise kohta ajaloos. 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; *toob näiteid Eestist pärit, Eestis õppinud või tegutsenud baltisaksa haritlaste tegevuse rahvusvahelisest mõjust (Karl Ernst von Baer, Fabian Gottlieb Benjamin von Bellingshausen, August von Kozebue, Adam Johann von Krusenstern, Eduard von Toll, Friedrich Georg Wilhelm von Struve, Ferdinand von Wrangel jt); *teadvustab baltisakslaste rolli eesti (ja läti) kultuuri ja ühiskonnaelu arengus;		Läbiv teema „Kultuuriline identiteet“ õpilasel aidatakse mõista, et omaenda tugev kultuuriline identiteet toetab teda teistes kultuurides orienteerumisel. Õpilasele pakutakse erinevaid võimalusi süvendada teadmisi, omandada kogemusi, kaasa lüüa kohalike kultuurisündmuste ettevalmistamises ja läbiviimises.	haritlasi, ärkamisaja tegelasi ja omariiklusele kaasa aidanud isikuid, toob näiteid nende tegevusest ja mõjust Eesti kultuuri- ja poliitikaelus. KONTROLLTÖÖ
ESIMENE MAAILMASÕDA. EESTI ISESEISVUMINE			

3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi ning Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule. 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile nimetab I maailmasõja käigus kasutusele võetud sõjapidamise uuendusi, kirjeldab nende rolli, toob näiteid sõda käsitlevatest filmidest, raamatutest jms. 10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide ja revolutsiooni teel, analüüsib nende protsesside erinevusi; *kirjeldab Vene revolutsioonide ja novembrirevolutsiooni tagajärgi ja mõju *nimetab Esimese maailmasõja aegseid sõjalise liite ning selgitab mis riigid ja miks sinna kuulusid, sõnastab sõja põhjuseid ja tagajärgi 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis: *seostab Eesti omariikluse kujunemist rahvusvaheliste sündmustega (uute rahvusriikide tekkimine esimese maailmasõja käigus, Vene revolutsioonid)	Antant, Kolmikliit, Keskriigid atentaat, läänereinne, idarinne, maneööversõda, positsioonisõda, Compiègne'i vaherahu, veebruar- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal, Lenin, kommunistid, Nõukogude Venemaa iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - leiab ja sõnastab infot erinevate allikate ja ajaloolise kaardi abil. LÄBIVAD TEEMAD: tehnoloogia ja innovatsioon - tehnoloogia areng sõja ajal (uuendused sõjapidamises) teabekeskond - analüüsides Esimese maailmasõja eelseid allikaid, propagandapilti, õpilane õpib nägema propaganda mõju ühiskonnas valitsevatele hoiakutele ja inimese otsustele. AINEALANE LÕIMING: kirjandus - raamatud ja filmid, mis kajastavad Esimese maailmasõja sündmusi, nt Erich Maria Remarque "Läänerindel muutusteta" (miks nim sõjaaegset põlvkonda "kadunud põlvkonnaks") geograafia - kaardilt info hankimine, kontuurkaardi täitmine.	öö kaardiga: ajalookaardi abil sõjaliste blokkide nimetamine, kontuurkaardile kandmine, sõja käigu, rinnete, lahingute kohta informatsiooni sõnastamine. Faktipüramiid Esimese maailmasõja kohta Erinevaid oskusi kontrollivaid ülesandeid https://olympiaadid.haridus.ee/failid/l73862751ajoltln_16.01.18_G_Esimene_ms_%C3%9CLESANDED.pdf https://olympiaadid.haridus.ee/failid/ajoltln_16.01.18_G_Esimene_ms_VASTUSED.pdf Arutlus Esimese maailmasõja teemal. Näide https://teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiad/eesti/eao_2017_18_lv_pohikoo_l_esimene_maailmasoda_ja_selle_parand_kusimused.pdf Laiendatud kava koostamine Eesti iseseisvumise kohta. Allikatöö: töö iseseisvusmanifestiga https://president.ee/et/eesiti-vabariik/iseseisvusmanifest
TEADUS, TEHNIKA JA KULTUUR 19.sajandil ja 20.sajandi algul			
30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel:	sisepõlemismootor elekt hõõglamp	Lõiming: Bioloogia mõisted ja teemad: nakkushaigused, bakterid ja viirused,	Artiklite või ühe-minuti loengte koostamine ja nendega tutvumine.

*toob näiteid 19. sajandi meditsiini edusammudest (ravimid, veregruppide avastamine, röntgen, narkoos, rasestumisvastased vahendid jt) ja põhjendab nende tähtsust haigustega võitlemisel, pere planeerimisel, rahvastikuprotsessides jne 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist: *toob näiteid 19. sajandi teaduse, tehnika, arhitektuuri, kujutava kunsti, moepildi, kirjanduse, muusika jms kohta.	röntgen raudtee raudbetoon rahvastik aspiriin narkoos süstal pastöriseerimine valmistoit krinoliin tärgeldamine frakk smoking silinder romantism realism historitsism impressionism postimpressionism juugend	veregrupp, rasestumine ja rasestumisvastased vahendid, toitumine jms Keemia: ravimid ja narkoos Füüsika: sisepõlemismootor, elektrienergia, elektrimootor, hõõglamp, röntgen Geograafia: rahvastikuprotsessid 19. sajandil Läbiv teema „Tervis ja ohutus“ tähelepanu pööratakse tervist ja ohutust väärtustavate hoiakute kujundamisele ning tervisliku ja ohutu käitumise oskuste arendamisele. Õpilane õpib analüüsima erinevate (isiklike, sotsiaal-majanduslike, kultuuriliste ja keskkonna jt) tegurite mõju tervisele ja turvalisusele ja seadma tervise ja ohutusega seotud eesmärgid ning analüüsima nende saavutamist.	Teadmiste kontrolliks ja/või kordamiseks sobib viktoriin, kahoot, miljonimäng vms, mille õpilased ise koostavad. KONTROLLTÖÖ
---	--	--	--

9. KLASS

LÄHIAJALUGU

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939

Teema olulisus:

1920. aastaid on nimetatud Euroopas demokraatia võidukäigu ja patsifismi ajastuks. Tänu demokraatlike riikide võidule Esimeses maailmasõjas süvenes “vanades” demokraatlikes riikides nimetatud riigikord veelgi. Seda eelkõige valimisõiguse laienemise näol ning levis riikidesse, kus seda esmakordselt rakendama hakati. Leiutised ja uuendused teaduse ja tehnika vallas jõudsid inimeste igapäevaellu, tõusis naiste roll ühiskonnas. Eesti sai pärast iseseisvuse saavutamist osaks Euroopa kultuuriruumist, mistõttu on oluline käsitleda Eesti ajalugu seostatuna Euroopa ja maailma ajalooga.

Kahe maailmasõja vahelise perioodi arengu katkestas ülemaailmne majanduskriis. Majandusraskustele lisandusid rahvuslikud, sise- ja välispoliitilised probleemid, mis lõid tingimused autoritaarsete ja totalitaarsete jõudude esiletõusuks. Käsitletavat teemat ning kokkupuude erinevate allikatega võimaldavad õpilases arendada analüüsioskust ja põhjuse-tagajärje seoste leidmist. Oskust arutleda ning teha järeldusi, pidades seejuures silmas laiemat ajaloolist konteksti.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
ESIMESE MAAILMASÕJA TAGAJÄRJED			
ÕPILANE: selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi - teab, millised olid Esimese maailmasõja tagajärjed; - teab, kuidas muutus Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda; - teab ja selgitab Rahvasteliidu Esimese maailmasõja järgset rolli; - kasutab ajalookaarti ja analüüsib teemakohaseid allikaid.	Compiegne'i vaherahu, Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparatsioonid	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. kultuuri- ja väärtuspädevus - Esimese maailmasõja rahulepingu tingimuste kontekstis õiguse ja õigluse vahetõde. LÄBIVAD TEEMAD: keskkond ja jätkusuutlik areng - sõja mõju keskkonnale. teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende analüüsimine. geograafia - töö kaartidega. kunstiõpetus - töö karikatuuridega. inglise keel - karikatuuridel oleva teksti tõlkimine, videomaterjalist arusaamine.	Enne teemadega alustamist on soovitus õpilastega läbi teha 9. klassi lähtetaseme test: Testide andmekogus (EIS) 9. klassi ajaloo lähtetasemetest, ID 9916 (Ajaloos lähtetaseme testid) Grupitöö: arutelu tekitavatele ja analüüsi nõudvatele küsimustele vastamine. Grupis ühise seisukoha kujundamine. Teadmiste kontroll: KONTROLLTÖÖ Töö kaartidega: kontuurkaardi täiendamine, ajaloo atlase kasutamine küsimustele vastamiseks. Pildianalüüs: karikatuuride kasutamine Teemakohase karikatuuri joonistamine ja selle esitlemine.

Eesti Vabadussõda

on üks kümnetest sõdadest, mida peeti pärast Esimese maailmasõja lõppu ja mille tulemusena sündis Kesk- ja Ida-Euroopas mitmeid rahvusriike. Vabadussõda on üks olulisimaid ja keerulisimaid ajajärke Eesti riigi ajaloos. Esimest korda ajaloos võitlesid eestlased oma riigi eest oma lipu all. Vabadussõja ajalugu on eelkõige inimeste lugu, kes tagasid oma vapruselga Eesti riigi püsijäämise. Eesti rahva iseseisvus ja vabadus ei ole iseenesest mõistetav. See saavutati võitluses ja seda tuleb kaitsta. Teema õppimise kaudu kujundame kultuuri-, väärtus- ja kodanikupädevust. Õpilane loob seoseid Eesti lipupäevade ja Vabadussõja sündmuste vahel, oskab põhjendada nende olulisust minevikus ja tänapäeval.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
ÕPILANE: analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis - teab, kes olid Jaan Poska, Johan Laidoner ja Julius Kuperjanov ning selgitab nende tähtsust; - teab, millal toimus vabadussõda; - teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi; - kasutab ajalookaarti sõja pöördeliste sündmuste selgitamisel; - teab ja selgitab vabadussõja rolli Eesti iseseisvuse kindlustamisel.	Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, välisriikide abi	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine kultuuri- ja väärtuspädevus - eestlaste valikud sõjas, koolipoiste roll, Eesti vabadus ei ole iseenesest mõistetav, see saavutati võitluses ja seda tuleb kaitsta. sotsiaalne ja kodanikupädevus - rühmas töötamine. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine kultuuriline identiteet - Vabadussõda kui Eesti omariikluse ja kultuuriloo oluline osa, lipupäevad. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende analüüsimine; ajalehe artiklite leidmine ja analüüsimine. geograafia - töö kaartidega kunstiõpetus - töö piltidega ühiskonnaõpetus - info leidmine riigiportaalidest.	Rühmatöö esitlemine ajalehe artiklite kohta. Perekonnaloo esitlemine - vabadussõjas osalenud sugulane/sugulased. Teadmiste kontroll arutlevate küsimustega Eesti vabadussõja tagajärgede, mõju ja Euroopa kontekstis. Isikute tundmine piltide järgi ning nende olulisuse selgitamine. Suuline arutelu vabadussõja tähtsusest Eesti ajaloos. Kaarditöö: nt küsimustele vastamine ajaloo atlase põhjal. Videomaterjali analüüs ja esitlemine: gruppides anda vaadata erinevaid videosid vabadussõja kohta. Iga grupp esitleb kokkuvõtted, täidetakse võrdlev tabel, mille põhjal tehakse teema kohta kokkuvõte. KONTROLLTÖÖ
DEMOKRAATIA JA DIKTATUURID 1920.-30. aastatel			
ÕPILANE: iseloostab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas; analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle	demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine	E-koolikott: Maaüldasõdade vaheline aeg - autoritarism ja totalitarism, diktatuuride iseloomulikud jooned: https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/19069-Maaüldasõdadevaheline-aeg-autoritarism-ja-totalitarism-diktatuuride-iseloomulikud-jooned Õpetaja valikul jõukohased ülesanded.

kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani • iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism</i>; • teab, kes olid Benito Mussolini, Adolf Hitler, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt ja iseloomustab nende tegevust; • võrdleb autoritarismi ja totalitarismi.		geograafia - töö kaartidega kunstiõpetus - töö piltidega, plakatitega ühiskonnaõpetus - erinevad riigivalitsemise vormid ja nende tunnused inglise keel - videotest teksti arusaamine.	Grupitöö: pannakse kirja demokraatia tunnused, mis meenuvad. Seejärel tabeli täitmine, kus on kirjas erinevad ajaloo perioodid ning kirjutatakse näiteid demokraatia arengust ja selle avaldumise kohta. Paaride ühendamine: erinevate poliitiliste õpetuste ja tunnuste ühendamine. Grupitööde esitamine ja kokkuvõtva tabeli täitmine demokraatlike ja totalitaarsete riikide kohta. Kokkuvõtva tabeli põhjal saab näiteks õpilane arutleda küsimuste üle. Kaarditöö ja kaardi põhjal küsimustele vastamine. Töö allikatega: pildid, plakatid, allikatekstid. KONTROLLTÖÖ
DEMOKRAATLIK JA AUTORITAARNE EESTI			
ÕPILANE: toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide teel ja analüüsib nende mõju • nimetab mõjukaid ühiskonnaelulisi tegelasi ja toob näiteid nende tegevusest; • selgitab ja toob näiteid mõistete <i>ideoloogia, reform</i> ja <i>revolutsioon</i> kohta; • kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikel ajal.	maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikel ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Alma Ostrak-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik)	LDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine geograafia - töö kaartidega ühiskonnaõpetus - riigi korraldus ja juhtimine.	Pildianalüüs: tunneb pildilt ära Pätsi ja Tõnissoni ning selgitab nende tähtsust. Võrdlev tabel Eesti arengust. Ajajoone koostamine ja vastavate etteantud tunnuste ja datumite õigesse kohta kokku viimine ning paigutamine. KONTROLLTÖÖ
MAJANDUS MAAILMAS JA EESTIS KAHE MAAILMASÕJA VAHEL			

ÕPILANE: analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid • kirjeldab ja võrdleb maailma ning Eesti majandusolusid kahe maailmasõja vahel; • teab, mis muutused tõi kaasa konveiermeetodi; kasutuselevõtmine • teab, mis olid suure majanduskriisi põhjused ja tagajärjed.	konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss maaseadus, rahareform	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine ettevõtlikkuspädevus - mida toob kaasa majanduskriis ja hakkama saamine kriisi ajal. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega. kunstiõpetus - ajaloosündmuste sisu kategoriseerimine ja märksõnastamine pildi kujul. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine ühiskonnaõpetus - riigi roll majanduse korraldamisel, tööaeg ja tööjaotus geograafia - loodusressursside mõju riigi majandusele (Saksamaa Ruhri tööstuspiirkonna äravõtmine) matemaatika - andmete analüüs ja järelduste tegemine diagrammide põhjal; tööaja ja -mahu arvutamine.	Teksti järjestamine: etteantud laused, mis on segamine ja need tuleb panna õigesse loogilisse järjekorda. Küsimuste esitamine allikate põhjal ja teine õpilane vastab küsimustele. Kolmeastmeline intervjuu. T-tabel: mida head ja halba oli kahe maailmasõja vahel majanduses. Võrdlev tabel, arutelu paaristööna: majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel. KONTROLLTÖÖ
KULTUUR KAHE MAAILMASÕJA VAHEL MAAILMAS JA EESTIS			
ÕPILANE: teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel toob näiteid erinevate ajastute kultuurist analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga	uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnika, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas	ÜLDPÄDEVUSED: sotsiaalne ja kodanikupädevus - gruppides töötamine ettevõtlikkuspädevus - uute leiutiste ja avastuste tegemine, mida kaasa tõi ja kuidas muutis inimeste eluolu. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - info otsimine ja uurimine kodukohaga seotud hoonete, isikute kohta.	Paaris- või rühmatööna esitluse koostamine ja selle ettekandmine. Kodukohas olevate hoonete, mälestusmärkide kohta info uurimine ja rühmatööde esitlemine ning leitud info võrdlemine.

märgab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju märgab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda • kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas; • nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; • nimetab mõnda kultuuritegelast maailmas ja Eestis ning selgitab tema olulisust kultuuriloos.		kultuuriline identiteet - kodukohas olevad hooned, mis osa erinevatest ajastustest; oma rolli mõistmine kultuurikandjana. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - eesti kirjanikud ja luuletajad ja nende teosed keemia, füüsika, bioloogia - tehnilised leiutised ja avastused.	
---	--	--	--

Teine maailmasõda 1939–1945

Teema olulisus:

Teise maailmasõja käsitlemisel on võimalus allikate põhjal muuhulgas arutleda põhjalikumalt inimõiguste teemal: mõelda, miks ja missuguseid valikuid teevad ja kuidas käituvad inimesed olukorras, kus neil on väga vähe või peaaegu olematud valikud. Elades mitmekultuurilises ühiskonnas, tuleks arutleda, kuidas näha sõda ühes või teises ühiskonnagrupis, kuidas õpilane suhestub teemaga ning milline on teema seos tänapäevaga.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
RAHVUSVAHELINE OLUKORD TEISE MAAILMASÕJA EEL			
ÕPILANE: toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel • teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;	anšluss, Müncheni kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa "Kolmas riik"	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. AINEALANE LÕIMING:	Tekstilise allika analüüs, nt Rahvasteliidu kohta. Lühiarutluse kirjutamine võrdleva tabeli põhjal. Suunavad küsimused ette anda. Väite 4 astet: olukord ja põhjused, mis viisid Teise maailmasõjani. Kas oleks saanud seda vältida? KONTROLLTÖÖ

teab ja kirjeldab sündmuseid, mis viisid Teise maailmasõjani.		eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine. geograafia - töö kaartidega. kunstiõpetus - karikatuuri analüüs.	
TEINE MAAILMASÕDA			
ÕPILANE: toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda - teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda; - toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed; - seletab mõisteid <i>MRP, holokaust, ÜRO</i>; - kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu; - analüüsib ja hindab inimõiguste rikkumise põhjuseid ajaloolises kontekstis.	sõjategevus ida- ja läänerindel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelv leiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid)	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. väärtus ja kõlblus - inimelu hind sõjas, inimelu väärtustamine. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine. geograafia - töö kaartidega. ühiskonnaõpetus - inimõigused ühiskonnas, ÜRO. Lugemisülesanne: tutvuda mõiste <i>inimõigused</i> selgitusega Inimõigusteinstituudi lehelt . Kasutada TTS (tean, tahan teada, sain teada) meetodit , et selgitada välja õpilaste küsimused teema kohta. Arutleda nende üle. füüsika - tuumaenergia ja tuumarelv inglise keel - filmide, videode vaatamine.	Faktide püramiid Lünkteksti täitmine ajaloo atlase abil. Kasutades ajalookaarti , kirjeldab sõjategevuse kulgu ja tandreid. Vastab küsimustele. KONTROLLTÖÖ
EESTI TEISE MAAILMASÕJAS			
ÕPILANE: toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärg	baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine.	Diskussioon: nt arutleda eestlaste valikute üle Teises maailmasõjas; koostöö või leppimine võõrvõimu tingimustega.

analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist • selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos; • selgitab Eesti iseseisvumise kaotamise põhjuseid, tagajärgi, sündmuste käiku ja seoseid tänapäevaga; • selgitab mõisteid <i>MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon</i>; • analüüsib eestlaste valikuid Teises maailmasõjas.	põgenemine, nõu kogude okupatsioon, Saksa okupatsioon	sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. väärtus ja kõlblus - inimese võimalused ja valikud sõja ajal. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine. ühiskonnaõpetus - inimõigused ja valikud ühiskonnas sõja kontekstis	Arutluse kirjutamine: Eestlaste valikud Teises maailmasõjas, ette anda suunavad küsimused või märksõnad.
---	---	--	--

Maailm pärast Teist maailmasõda

Teema olulisus:

Sõda muutis kardinaalselt jõudude vahekorda maailmas. Kuna NSVL laiendas järk-järgult oma mõjuvõimu Ida-Euroopas ning lääneriigid ei suutnud Moskva laienemist takistada, kujunes välja uus suurriikide-vaheline vastasseis - külm sõda. Vaatamata ideoloogilisele vastuolule püüti viia rahvusvahelised suhted uuele tasandile. Õpilane õpib eritüübiliste allikate ja ülesannete põhjal analüüsima ja sõnastama järeltõlge külma sõja ajal toimunu kohta. Õpilane õpib väärtustama demokraatiat ning inim- ja kodanikuõigusi. Ajastule omaselt on võimalik käsitleda massikultuuri ja selle mõju ühiskonnale ning looduskeskonnale. Päevakorda kerkib sotsiaalne õiglus ja võrdsus erinevate liikumiste näol: näiteks mustanahalistele võrdsete õiguste nõudmine, noorsoo- ning hipiliikumine jne.

Õpitulemused	Mõisted, märksõnad	Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained	Kontroll ja hindamine
KÜLM SÕDA			
ÕPILANE:arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda	külm sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolled (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis,	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - rühmas probleemina täitmine, ajalookaardi abil teadmiste omandamine ja kinnistamine.	Kaart: leiab kaardilt või paigutab kontuurkaardile külma sõja kriisikolled Allikatöö: allikate abil info leidmine, analüüsimine, järeltõlge sõnastamine,

selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos - iseloostab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>külm sõda, kriisikolle, raudne eesriie</i>.	Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda)	sotsiaalne ja kodanikupädevus - paaris või rühmades töötamine LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine, uudisloos koostamine tuginedes usaldusväärsetele allikatele. väärtus ja kõlblus - inimõiguste väärtustamine, allikatekstide põhjal arvamuse avaldamine AINELANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - töö allikatega, nende lugemine ja analüüsimine, uudise kirjutamine. geograafia - maailma poliitilise kaardi tundmine, kaardil orienteerumine ühiskonnaõpetus - demokraatliku ja diktatuuri võrdlemine, näidete toomine,	mõistete kasutamine õiges kontekstis. Erinevaid ajaloolaseid oskuseid kontrollivad olümpiaadiülesanded https://olympiaadid.haridus.ee/failid/AJOL%C3%9CMPTLN%202016%20IX%20klass%203%9CLESANDED%20EESTI.pdf Arutluse kirjutamine. https://www.slideserve.com/shamus/ajaloo-arutluse-kirjutamine Arutluse hindamise mudel https://drive.google.com/file/d/1zq4FfRi88uTcl-9QpJLRhasH2C2BZRd-/view Uudisloos koostamine kirjalikult või helisalvestina ühe külma sõja kriisi kohta. KONTROLLTÖÖ
DEMOKRAATLIK MAAILM PÄRAST TEIST MAAILMASÕDA			
ÕPILANE: analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste	heaoluühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King,	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus - etteantud ülesannete lahendamine. sotsiaalne ja kodanikupädevus - vastastikune õpetamine LÄBIVAD TEEMAD:	Võrdlemine: naiste ja mustanahaliste õigused ning liikumine pärast Teist maailmasõda ja tänapäeval. Mõistekaart: heaoluühiskonna tunnused. Juhtumi analüüs: lugude või näidete põhjal

ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ja põhjendab seda - kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel - teab, kes olid Martin Luther King, Margaret Thatcher ja Ronald Reagan ning iseloomustab nende tegevust - iseloomustab erinevaid sotsiaalseid liikumisi ja toob näiteid - kirjeldab Saksamaa poliitilist olukorda ajaloo kaardi toel.	Elisabeth II, Rosa Parks, Rachel Carson, Madeleine Albright, Hanna Arendt, Indira Ghandi, Ruth Bader Ginsburg, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi)	teabekeskond ja meediakasutus - töö allikatega ja piltidega, internetist info leidmine. väärtus ja kõlblus - ühiskondlikud liikumised ja erinevate ühiskonnagruppide õigused. AINEALANE LÕIMING: Kunstiõpetus - fotode/piltide äratundmine/analüüsimine geograafia - töö kaartidega. ühiskonnaõpetus - naiste ja mustanahaliste õigused, võrdõiguslikkus. inglise keel - filmide, videode vaatamine.	inimeste võimalused ja valikud pärast Teist maailmasõda. Teemantluuletus: erinevatest ühiskondlikest liikumistest; Saksamaa saatus pärast Teist maailmasõda jne. Ristsõna koostamine. Pildianalüüs, arutlemine piltide põhjal etteantud teemade üle. Videode vaatamine isikute kohta ning nende kohta võrdleva tabeli täitmine, arutlemiseks ja sarnasuste ning erinevuste leidmine üldistavalt. Videode vaatamine ja küsimuste esitamine nähtu kohta (küsisõnad ette anda), paariline vastab küsimustele. KONTROLLTÖÖ
KOMMUNISTLIKUD RIIGID JA ENSV			
ÕPILANE: analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode - nimetab NSVL liidreid (Stalin, Hruštšov, Brežnev, Gorbatšov) ning iseloomustab nende võimuperioodi; - võrdleb eri perioode arutluse käigus; - toob esile kommunistlikule ühiskonnale	NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatšovini, mets avendus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin,	ÜLDPÄDEVUSED: Õpipädevus – leiab videolõigust infot, oskab eristada olulist, koostab oma definitsiooni. suhtluspädevus – väljendab end selgelt ja asjakohaselt, esitab oma seisukohti; töötab rühmas konstruktivselt. väärtuspädevus – väärtustab inimõigusi, demokraatlikku riigikorda.	Definitsioonikaart - võib teha nt stalinismi, sula või stagnatsiooni kohta. Mõttekaart kommunistlik e riikide kohta tunnuste ja näidetega või ENSV kohta Rühmatöö tulemusel valminud plakatite ja ettekannete esitamine. Tagasisidet annavad kaasõpilased hindamismudeli alusel. Hindamismudeli näide: esitlus ja ettekanne - https://drive.google.com

iseloomulikke jooni (võimu koondumine, vastandumine läänele, propaganda jne); • selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; • kirjeldab nõukogude võimu mõju Eesti ajaloole pärast Teist maailmasõda, toob välja iseloomulikud jooned näidete abil, kasutab mõisteid õiges kontekstis.	Karl Vaino, Vaino Väljas)	LÄBIV TEEMA: teabekeskond – arhiivikaadrid infoallikana, dokumentaalsaadete vahendina. väärtused ja kõlblus – väärtustab inimõigusi, demokraatia tugevused ja nõrkused. AINELANE LÕIMING: ühiskonnaõpetus: totalitaarne ühiskond, sise- ja välispoliitika. kunstiõpetus: plakati koostamine nõukogudeaegsete märksõnade tutvustamiseks, mõistete kujutamine piktogrammidega	/file/d/1ddn9A2Q2TKQ9H-9A5AseCG_sFCRnoeug/view plakati hindamine - https://drive.google.com/file/d/1WYYuE3cmY5g0nuCI5-z-gKA8uMxxz286/view Allikate põhjal järelduste sõnastamine. KONTROLLTÖÖ
Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s			
ÕPILANE: kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile,	infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal	ÜLDPÄDEVUSED: õpipädevus - lahendada iseseisvalt etteantud ülesanne. suhtluspädevus - vestluse/intervjuu läbiviimine. LÄBIVAD TEEMAD: tehnoloogia ja innovatsioon - nõukogudeaegsed esemed ja nende vasted tänapäeval. kultuuriline identiteet - nõukogude aeg kui eesti kultuuri osa. AINELANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - küsimuste	Loov- ja projektülesanne: õpilased riietuvad nõukogude ajale omaselt, valmistavad tolle aja toidud ja viivad läbi lühiettekanded erinevatel teemadel (toitude ja riietuse osas on kuulnud oma vanematelt/vanavanematelt). Esitlus: plakati esitamine. Esemed, mis kodust kaasa võeti, ja lood, mida kodus kuuldi nõukogude aja kohta. Meetod "lumepall" - pannakse paaris või gruppides kirja kõik mõtted, mis meenuvad õpitud teema kohta. Seejärel paaris või grupis lühikese kokkuvõtte

mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist - iseloostab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi teisel poolel; - teab mõnda maailma ja Eesti tuntud kultuuritegelast ja selgitab nende tähtsust.		moodustamine ja vestluse läbiviimine. matemaatika - esemete paigutamine ajaliselt õiges järgnevuses. loodusõpetus - metsavennapunkrid - seos looduskeskkonnaga. käsitöö ja kodundus - valmistatakse nõukogudeaegseid toite ja uuritakse nõukogude aja moodi.	koostamine märgitud mõtete põhjal. Ettekannete tegemine ja esitlemine nõukogude aja Eesti ja/või läänemaailma kultuuritegelaste kohta.
EESTI ISESEISVUSE TAASTAMINE			
ÕPILANE: teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu - kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut; - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>perestroika</i>, <i>glasnost</i>, <i>Balti kett</i>, <i>laulev revolutsioon</i>; - nimetab võtmeisikuid Eesti iseseisvuse taastamise protsessis ja annab hinnangu nende tegevusele ajaloolises kontekstis.	laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania , IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).	ÜLDPÄDEVUS: digipädevus - oskus kasutada digivahendeid ülesande täitmiseks. Õpipädevus - iseseisvalt ülesande lahendamine, nt kui vaja uurida mälestusi. LÄBIVAD TEEMAD: väärtused ja kõlblus - perekonna esemete ja piltide ajalooline väärtus. kultuuriline identiteet - iseseisvuse taastamine kui rahva kultuurimälu osa. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - mälestuste jutustamine klassikaaslastele. muusika - laulva revolutsiooni lugude kuulamine ja nende sisu üle arutlemine. keemia, füüsika - fosforiit, selle kaevandamine, keemilised	Esitlus: mälestuste jutustamine ning piltide ja esemete näitamine kaasõpilastele. Näituse koostamine mälestustest ja nõukogude aja esemetest. Viktoriin iseseisvuse taastamise kohta. Reflekteeriv ülesanne: nähtud video-/filmilõikude kohta kokkuvõtva tabeli täitmine. Tabeli põhjal reflekteerivatele küsimustele vastamine: mida uut teada said? mis oli põnev teadmine? mida juba teadsid? milline on õpilase hinnang/arvamus teemale? jne. Lisada võib ka küsimusi filmi temaatika kohta. Vastused peaksid välja tulema filmidest. Küsimuste moodustamine õpitud

		ja füüsilised omadused, kus leidub?	teema kohta. Kaaslane vastab küsimustele. Küsisõnad võib on ette anda. Võib anda kasutada näiteks materjale, mis on koondatud õpimappi. Küsimuste moodustamine vaadatud filmide/videod kohta. Kaasõpilane vastab küsimustele. Küsisõnad võib ette anda. Ajapaik.ee - vana ja uus pilt. Leida üles koht, objekt vana fotona ja teha ise samast kohast uus foto: https://linnamuuseum.ee/cat-fotomuuseum/ajapaik/ Leida toleaeagseid ajalehe artikleid ja uurida, mis teemadel, kuidas iseseisvuse taastamist ajakirjandus kajastas. Koostada nt. märksõnadega ideekaart. Selle põhjal lühiarutluse või lühikokkuvõtte kirjutamine teema kohta. Õpetaja võib ette anda suunavad küsimused.
MAAILM 1990. AASTATEST ALATES			
ÕPILANE: iseloostab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju	NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsiooni (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad,	ÜLDPÄDEVUS: digipädevus - oskus kasutada digivahendeid ülesande täitmiseks. Õpipädevus - iseseisvalt ülesande lahendamine. sotsiaalne-ja suhtluspädevus - paaris- või grupis töötamine. LÄBIVAD TEEMAD: teabekeskond –	Arutluse kirjutamine. Suunavad küsimused võib ette anda. Probleemiaken paaristöön a ette antud probleemküsimuse lahendamiseks. Töö kontuurkaardiga.

analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga • toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; • teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel; • teab ja toob näiteid globaalprobleemide kohta; • analüüsib kriitiliselt mineviku tõlgendusi ja nende mõju iseenda ning kogukonna olevikule ja tulevikule.	demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).	ajakirjandus teabe- ja infoallikana. AINEALANE LÕIMING: eesti keel ja kirjandus - allikatekstide lugemine ja analüüsimine. geograafia - Euroopa riigid pärast NSVL lagunemist. ühiskonnaõpetus - rahvusvahelised organisatsioonid, globaalprobleemid.	Võrdlev tabel rahvusvaheliste organisatsioonide kohta. Ettekande koostamine globaalprobleemi kohta. Uudisloo koostamine kirjalikult või helisalvestina ette antud teemal.
---	---	---	---